

MÓDSZERTANI LEVÉL

"A munkások művelődésének
néhány kérdése." tárgyú
feladat végrehajtásához

INTERJUKÉSZÍTÉS

Versegby Ferenc Megyei Könyvtár
Szolnok

Vizsgálódási lehetőségek a munkásolvasók körében

Már a munkások művelődésének néhány kérdése körlevélben említettük, hogy az interjúkészítéssel kapcsolatban további módszertani, vizsgálódási, elemzési lehetőségeket ajánlunk.

A kiemelt témakörökben jelölt tényekkel is az a törekvésünk, hogy a könyvtárosok minél több gyakorlati, a konkrét könyvajánló tevékenységünkben alkalmazható vagy legalábbis kipróbálható új lehetőséget, módszert ismerjenek fel. Viszonylag gazdag ill. olvasmány-elemző olvasás-szociológiai irodalomban válogathatunk. Szeretnénk ha az egyes könyvtárakban végzett és a munkásolvasók szűkebb körét vizsgáló az ezekben felvetett problémakörökhöz, eredményekhez és célokhoz kapcsolódnának.

Külön kiemeljük Kamarás István: a Munkások és az olvasás c. könyvének értő újraolvasását. Alapvetésül közöljük a mű összefoglaló fejezetének néhány, a munkásolvasókról szóló mondatát.

"Hasonló arányban igénylik a csak szórakoztató és magasabb igényeket is kielégítő olvasmányfajtákat, olvassák a lektürt és értékes irodalmat, s jelölik meg maradandó olvasmányélményüknek "szerelmes" és "izgalmas" könyvek mellett a társadalmi és erkölcsi összefüggéseket is feltáró műveket. Jókai hegemoniája a munkások körében hanyatlóban van, de pótlása I. Shaw és Hemingway művei mellett nagy részben Rejtő és Berkesi könyveivel történik. A munkásság olvasásának sajátossága nemcsak egyedül az ellentmondásossága, még a lektűrök olvasásánál is kimutathatóan jellegzetes választások. Még mindig alacsony az ismeretterjesztő és a szakirodalom olvasásának aránya."

Végül: "Bár nem áll módomban egyidejű, más rétegek olvasását elemző vizsgálatok adataival eredményeinket összehasonlítani, becsléseink alapján a bevezetőben jelzett középhely továbbra is reálisnak tekinthető, az elmozdulás irányára maguk az olvasmányok alig, legfeljebb az igények és a művek megítélésében tapasztalt viszonylagos biztonság hathat pozitív előrejelzést. Biztató jelnek tartjuk, hogy Berkesi, Dumas, Jókai és Hugo művei mellett minden második munkás Tolstoj valamelyik regényét is olvasta."

Kamarás István számunkra alapvizsgálódásnak tekinthető tanulmánya is az olvasmányok érték szerinti keveredésének - kapcsolódásának konfliktusát látja.

Ha közvetett vagy közvetlen könyvajánló munkánk során megközelítő tapasztalatok is állnának rendelkezésünkre az eredményes könyvajánlás lehetőségeiről, módzatairól, tehát éppen az egy bizonyos olvasó vagy olvasóréteg által szerzett olvasmányélmények összefüggéséről, akkor valóban biztosabban tudnánk közbeavatkozni az olvasmány kiválasztásában. Ehhez nyújt segítséget Gondos Ernő:

Izlésalakzatok c. vizsgálódása. A minden könyvtáros számára nélkülözhetetlen segédkönyvet különösen ajánljuk a munkásolvasók megfigyelésével foglalkozó könyvtárosoknak. A kötetben egyes művenként részletezett statisztikai táblázatok használható információt nyújtanak arról, hogy bizonyos művek kedvelői milyen más irodalmi alkotásokat kedvelnek még, milyen korrelációs erősséggel; melyek azok a művek, amelyek iránt közömbösek, amelyeket vonzanak vagy taszítanak. Ezt a viszonyt vizsgáló, a művek társulási hajlandóságának nevezett adatsorok számtalan lehetőséget biztosítanak most már a matematikai megfigyeléseken túl empirikus, gyakorlati megfigyelésekhez.

E mű alapján lehetőséget látunk a munkásolvasók kisebb körét érintő interjúk készítése közben ellenőrizni, ill.

számunkra tartalmilag is értelmezhetőbbé tenni az egyes művek összefüggését. A vizsgálódás során elsősorban az olyan összefüggések kipróbálását látjuk hasznosnak, amelyek során - a művek társulási hajlandóságait mutató táblázat alapján olvasónknak, olvasóinknak általános olvasási gyakorlatához képest értékesebb művet sikerül ajánlani.

A kézikönyv alapján pl. kiderül, hogy a munkások 30 százaléka olvasta a Berkesi András: Játék a tisztességgel c. regényét az átlagosnál nagyobb hatásokkal. Ez esetünkben azt jelenti, hogy a regény minden 100 olvasójából 31-re tett mély hatást a mű, míg a munkásolvasók körében 38 személyre. Berkesi könyvének társulási hajlandóságai között negyedik helyen áll a vonzott művek tekintetében Mesterházi Lajos: Az ártatlanság kora c. könyve. Elképzelhető tehát, hogy interjú vagy a kölcsönzés közben megszervezett beszélgetésünk során a Berkesi könyvét visszahozó munkásolvasónak ajánljuk Mesterházi könyvét, ill. próbáljuk felderíteni, hogy az ő olvasói tudatában milyen módon ragadható meg a két mű vonzása szóval jelzett kapcsolata.

Ha tehát pl. ezt a társulási viszonyt vizsgáló és leíró néhány interjú, megfigyelés állna rendelkezésünkre, esetleg olyan általánosítható tények birtokába jutnánk, amelyek felhasználásával valóban biztosabban tudnánk élni az értékesebb irodalmi művek, esetünkben a Mesterházi regény eredményes ajánlásával. Ürülneink, ha a könyvtárnok az Izlemsalakzatok alapos tanulmányozásával ilyen és hasonló megfigyeléseket tűznének ki célul maguk elé. Hiszenük, hogy ez az elemző műhelymunka számos eredményes tapasztalatot fog jelenteni számunkra. Így pl. néhány Szilvéit vagy Berkesit kedvelő olvasóval végzett interjú - az Izlemsalakzatok és a hasonló vizsgálódások eredményeit is kiegészítő vizsgálódások értékes megfigyelésekre vezethet.

Szeretnénk még felhívni a figyelmet egy másik olvasáselemző vizsgálatra is. A Fővárosi Szabó Ervin könyvtár olvasáselemző vizsgálatok sorozat cím alatt megjelent hetedik kötetét az: Ötven fiatal olvasói portréja c. könyvet forgathatjuk leghasznosabban az egyes olvasók szokásait, olvasmányait vizsgáló kutatásokban. Az ötven portré tanulmányozását, a felméréshez szükséges kérdőívek, könyvjegyzékek, beszélgetésvázlatok felhasználását szintén ajánljuk a munkához.

A jászberényi Városi-Járási Könyvtárban a megindult olvasáselemző munkában pl. csoportképzésre, a művészeti és zenei tárgyú életrajzi regények munkásolvasói szolgálnak. Köztudott dolog, hogy ezeknek a műveknek az átlagnál nagyobb népszerűségük van, feltétlenül szükséges tehát megvizsgálunk, hogy milyen szerepet játszhatnak az egyes olvasók olvasmányszerkezetében. A vizsgálódáskor a könyvtárosok feltételezik pl., hogy az értékes vagy kevésbé értékes életrajzi művekajánlásával is a képző és zeneművészeti szakirodalmat eredményesen kapcsolhatják a regényekhez. Feuchtwanger: Goya c. életrajzi művének kölcsönzése, ajánlása pl. jó lehetőséget teremthet a Goyával foglalkozó szakkönyvek népszerűsítésére is. Már az eddigi tapasztalatok során kiderült az alábbi. Miután az olvasó a könyvtáros tanácsára a regény mellett azonnal elvitte a művészet kiskönyvtára sorozatban megjelent hasonló című könyvet, először az életrajzi regényt hozta vissza, mondván, hogy a képeset még olvassák a családtagjai is. A regényt azonban nem tudták tetszéssel olvasni, tulságosan terjedelmesnek tartották. Ez az egyetlen megfigyelés is eloszlatta tehát a könyvtárosnak azt az eddig beidegzett és többnyire begyakorolt hipotézisét, hogy a szépirodalmi művek után lehet különösen eredményesen ajánlani az ismeretterjesztő alkotást. Ha tehát pl. több ilyen hasonló jelzést tudnak összegyűjteni a vizsgálódás folyamán akkor ez hasznos és jó lehetőség arra, hogy a

a könyvtáros a könyvajánló munkájában, magatartásában változásokat hozzon létre, s bátrabban éljen az ismeretterjesztő könyv népszerűsítésével.

Mindezt csak példaként említettük meg, mintegy illusztrálva a vizsgálódás lehetőségét, sokszínűségét. Mellékletünkben közöljük azoknak az életrajzi regényeknek és ismeretterjesztő műveknek a jegyzékét, amelyeket a könyvtárosok figyelnek, ajánló polcon helyeztek el. Örülnénk, ha a megye területén még néhány könyvtár kapcsolódna e kezdeményezéshez, hiszen a bőséges információgyűjtés biztosabban általánosítható tapasztalatokra vezet. A könyvjegyzék az életrajzi művek mellett csak egy-két ismeretterjesztő alkotást tartalmaz, mintegy jelezve az olvasmányok kapcsolódásának lehetőségét: természetesen ez a társulási szándék vagy lehetőség számos variációval növelhető, bővíthető.

Értékes ismeretekkel növelnék vizsgálódásunkat olyan interjúk, beszélgetések, amelyek a krimi kategóriába tartozó művek kedvelőinek olvasmányszerkezetére, olvasói szokásaira próbálna fényt deríteni. Azok a könyvtárosok, akik csak egyetlen műről szeretnének beszélgetni, azoknak lehetőségként ajánljuk Charrière: Pillangó c. könyvét és Szilvási: Légszomj c. regényét. Ezekről a művekről részletes elemző tanulmány áll rendelkezésünkre, amelyek alapján a mellékelt interjúvázlatokat a művekre egyedien és sokoldaluan tudjuk konkrét tartalmi kérdésekkel feltölteni. Ezeket a tanulmányokat kérésre szívesen elküldjük.

Mellékelünk egy interjúvázlatot, melyet a KMK. Olvasáskutatási Osztálya bocsátott rendelkezésünkre. Nem recept ez, melyet mechanikus pontossággal adagolva kell használni, hanem vezérfonal, melyet éppen ezért jól át kell tanulmányozni, megérteni és megemésztetni.

A kérdés tui sok ahhoz, hogy emlékezetben lehetne tartani, a beszélgetéskor tehát lehet használni, beletekinteni és a beszélgetést jegyezni; ezért olyan közvetlen légkört kell megvalósítani a beszélgetés alkalmával, hogy ez ne feszélyezze az olvasót. Azt javasoljuk, olyan személyeket válasszanak ki, akiket jól ismernek. Ez nagy mértékben segíteni fogja a beszélgetés zavartalanságát, őszinteségét és az interjú-készítő is jobban tudja értékelni a válaszokat. A személy és körülményeinek ismerete olyan gyakorlati értéket adhat az interjunak, melyet esetleg nagyobb szociológiai gyakorlattal rendelkező, de az olvasót nem ismerő idegen nem tudná észrevenni és megállapítani.

Az interjúvázlat I-IV. részre oszlik. Az I. fejezetet bővítsék ki néhány olyan saját szerkesztésű kérdéssel, mely többet deríthet fel arról, hogy az olvasó milyen objektív körülmények között, mikor, hogyan, mennyit olvas. Térjenek ki a könyvtárral kapcsolatos véleményére, igényeire, is. Ehhez újból nézzék át a már előzőleg kидott módszertani levelet, a az ennek alapját képező - a Megyei Művelődésügyi Osztály által kидott - szempontokat. Ez a kérdéskör felvethet olyan gyakorlati értékű észrevételeket is, melyeket további szervező- és propaganda munkánkban is hasznosíthatunk. A IV. fejezet olvasott könyvre kérdez. Csak úgy tud beszélni róla a könyvtáros, ha ő is olvasta. Állapítson meg tehát előre egy közösen olvasott művet. Erre felhasználhatja az olvasmányok most folyó feljegyzését.

Ha a könyvtáros az interjút befejezte, a feljegyzéseket feldolgozza. Feltétlenül törekedjék a szöveghűsége. A személy ismeretében - ha ez esetleg szükséges - egészítse ki az interjút jól elkülönítve saját megjegyzésével értelmezésével, magyarázatával.